

# האמנים שיצרו תכשיטים

מחרוזת עשויה רצועות פליו  
בעיצוב אלכסנדר קלדר. מוצגת  
בתערוכה המוקדשת ליצירתו  
של האמן בתחום התכשיטים,  
במוזיאון המטרופוליטן בניו יורק

**שנת 2009** נפתחה בקול ענות חלושה; המשבר הכלכלי העולמי מתפשט והולך ומעגל הנפגעים ממנו מתרחב בהתמדה. באין בשורת שגשוג ברקע, אך צפוי הוא שתכשיטי יהלומים, ברקת ואבני אודם ימצאו את עצמם מחוץ לרשימת המתנות הפופולאריות שנהוג להעניק בראש השנה האזרחית. אך מוקדם להספיד את התכשיטים. האלטרנטיבה הכי עדכנית וחדשה היא תכשיט כיצירת אמנות. במילים אחרות: תכשיטים מסוגננים ומיוחדים במינם אשר עוצבו ע"י אמנים ואדריכלים נודעים. אותם תכשיטים נמכרים במחיר סביר יחסית, ובנוסף, הם נהנים מהיתרון של פריט בעל ערך אמנותי, אשר ככזה,

הוא מהווה אפיק השקעה אטרקטיבי. מדובר בתכשיטים שהם יצירות אמנות לבישות, הנמצאות על קו התפר שבין אמנות לתכשיטנות. ערכם נובע מכך שהם נוצרו בידי אמן אשר זכה להכרה ולהערכה בזכות פועלו בשדה אמנות אחר, ולא בתחום התכשיטנות. איכויות אלה קורצות לאספנים ולאוצרים. מוזיאונים לאמנות מודרנית, כדוגמת מרכז פומפידו, המוזיאון לאמנות מודרנית בניו יורק ומוזיאון ויקטוריה ואלברט הלונדוני, התחילו כבר גילו מזה זמן רב את הפוטנציאל הגלום באותם תכשיטים

והוסיפו אותם לאוספי האמנות שלהם. כמוהם החלו לעשות גם אספנים פרטיים בעלי טעם לא קונבנציונלי ואספני אמנות שמוציאים בתכשיטים

מה המשותף בין השחקנית  
ז'אן מורו לבין מוזיאונים  
לאמנות מודרנית ואספני  
אמנות מכל העולם? - הם  
בעליהם של תכשיטים  
שיצרו אמנים קונבנציונליים  
ידועים. בתקופה האחרונה  
עולה בהתמדה הביקוש  
לתכשיטים מסוג זה.  
ד"ר דניאלה אוהד מסבירה  
את התופעה



מעצב הענק  
האיטלקי סוטסאס,  
מחלוצי עיצוב  
הפופ והפוסט  
מודרני במילאנו,  
ראה בתכשיטים  
אמצעי נוסף  
לביטוי ועשה זאת  
בשפתו האישית  
והמאוד אוונגרדית.  
ענק בעיצובו  
עשוי חוליות ענק  
מפליז ופלסטיק  
מוצג בימים אלה  
בתערוכה, בגלריה  
הניו יורקית  
'פרידמן-בנדה'

ענק בעיצוב אטורה סוטסאס. עשוי פליז ופלסטיק



השחקנית ז'אן מורו והאמנית האמריקאית ג'ורג'יה אוקיף, נשים שהיו למושא הערצה בזכות סגנון לבושן ונראו תדיר עונדות את תכשיטיו האיכותיים בתצלומים היסטוריים שנתנו לתכשיטים גושפנקא של טעם בוהמי. התכשיטים הפיסוליים ההם עשויים לוחות מתכת חתוכים ומקופלים לצורות משובללות, מעוגלות, לעיתים משעשעות. כמו המוביילים הצבעוניים של קלדר, המקשטים אוספי מוזיאונים ברחבי העולם, גם התכשיטים מאופיינים באסתטיקה שנותנת דרור לתנועה, אור וקלילות, שהיו לסממן ההיכר של יצירת האמן. התכשיטים המעוצבים במידת מה של הומור וסוריאליזם מזכירים לנו שכאמנים רבים בני תקופתו, גם קלדר נשבה בקסמה של התרבות העתיקה וההשפעה ניכרת עד כדי כך שהתכשיטים שלו מזכירים יותר את תכשיטי תקופת הברונזה מאשר תכשיטים מערביים קונבנציונליים בני זמננו.

**לא תמיד עשויים בקפידה**

גם מעצב הענק האיטלקי סוטסאס, מחלוצי עיצוב הפופ והפוסט מודרני במילאנו, שנפטר לפני כשנה בגיל 90, ראה בתכשיטים אמצעי נוסף לביטוי ועשה זאת בשפתו האישית והמאוד אוונגרדית. ענק בעיצובו עשוי חוליות ענק מפליז ופלסטיק מוצג בימים אלה בתערוכה, בגלריה הניו יורקית 'פרידמן-בנדה', המוקדשת לתכשיטים נדירים פרי עיצובם של אמנים, אדריכלים ומעצבים הידועים יותר בזכות הרהיטים שלהם מאשר כמעצבי תכשיטים. בתערוכה הנושאת את הכותרת הסנסציונית והמאוד מחוברת למצב הכלכלי הגלובלי, 'אפס קרט', מוצגים

נישה נוספת המעשירה את אוספי האמנות שלהם. לא ברור מדוע, אולם בניגוד לתחומי יצירה אחרים, תכשיטים, גם אם נעשו בידי אמן מוכר, לא זכו לתהילה מן הסוג שזכו לה יצירות אמנות קונבנציונליות. אולם גם כאן יש יוצאים מן הכלל. שם אחד של מי שהתכשיטים שלו דווקא כן ידועים, ולא פחות מיצירתו האמנותית הקונבנציונלית, הוא הפסל האמריקאי אלכסנדר קלדר, הידוע בזכות המוביילים הקנטיים ויצירתו התלת-ממדית ששינתה את פני הפיסול במאה העשרים. תכשיטיו של קלדר הם נושאה של תערוכה שנופתחה במוזיאון המטרופוליט בניו יורק בחודש שעבר. למעריציו של קלדר, שפסליו נמכרים במיליונים, תכשיטים הם דרך נגישה יותר לבעלות על יצירה מעשה ידיו של האמן האגדי. במהלך שנות חייו יצר קלדר מאות זוגות עגילים, סיכות וצמידים, מפליז, מפלדה, מכסף ומוזהב. בתחילה הוא יצר אותם כמתנות לרעייתו ולאחר מכן גם לבנות משפחה וחברות נפש דוגמת הגלריסטית פאגי גונגהיים,



סיכת זהב וחוט פלדה מתנת יום הולדת מן הפסל אלכסנדר קלדר לאשתו בשנת 1958. מוצגת בתערוכה המוקדשת ליצירתו של האמן בתחום התכשיטים במוזיאון המטרופוליט בניו יורק

תכשיטים פרי יצירותיהם של אמנים שעצם יצירתם בתחום התכשיטים היא הפתעה בפני עצמה. במיוחד אהבתי את ענק הכסף פרי יצירתה של הפסלת הצרפתיה לואיז בורזואה, שפסלי העכביש הענקיים שלה מוצבים בגלריית טייט מודרן בלונדון ובגלריה הלאומית של קנדה. למרות שתכשיטיה אינם ידועים, היא החלה ליצור אותם כבר בשנות הארבעים. הענק מסמן את אהבתה של בורזואה לסגנון המינימליסטי ומשקף יופי נקי ומתומצת. במיוחד לכבוד אותה התערוכה, יצר מעצב הרהיטים הניו יורקי, פורסט מאירס, צמידים בסגנון

במהלך שנות חייו יצר אלכסנדר קלדר מאות זוגות עגילים, סיכות וצמידים, מפליז, מפלדה, מכסף ומוזהב. בתחילה הוא יצר אותם כמתנות לרעייתו ולאחר מכן גם לבנות משפחה וחברות נפש דוגמת הגלריסטית פאגי גונגהיים, השחקנית ז'אן מורו והאמנית האמריקאית ג'ורג'יה אוקיף, נשים שהיו למושא הערצה בזכות סגנון לבושן ונראו תדיר עונדות את תכשיטיו האיכותיים בתצלומים היסטוריים שנתנו לתכשיטים גושפנקא של טעם בוהמי

המתכת משחקת את התפקיד המרכזי. פליז, פלדה ונחושת, בגווני פאטינה יוצאי דופן, פרי ידו של מי שלא רק לימד תכשיטנות, אלא גם עיצב את טבעת הנישואין של חבריו ללימודים באקדמיית קרנברוק, צ'ארלס וריי אימס. בן דורו, האמן האמריקאי רוי ליכטנשטיין (1923-1997), מחלוצי תנועת הפופ, יצר תכשיטים שהם מעין מיניאטורות של יצירותיו המונומנטליות, חלקם כלולים באוספים מוזיאוניים חשובים ברחבי העולם, וכבר מזמן הפכו לסמל עידן הפופ של שנות השישים והשבעים. סיכה משל ליכטנשטיין משנת 1968 נמכרה בבית המכירות הפומביות 'רגו' בחודש שעבר ב-3,900 דולר, מחיר צנוע למה שנראה כייצוג בזעיר אנפין של ציוריו האייקוניים שנושאים שאובים מן התקשורת בעידן הצרכני. הסיכה עשויה אמיל ומורכבת ממשטחי צבע שטוחים בצבעי יסוד שחלקם לבנים ומלאים בנקודות כהגדלת צילומי עיתונות, ממש כמו בציוריו.

תכשיטים מן הסוג הזה, המקשטים את הנשים האלגנטיות בעולם, משקפים מבחינה ויזואלית תהליך חשיבה מעניין ומייצגים את האסתטיקה והפילוסופיה של יוצריהם. הם אינם פרי ידם של צורפים מקצועיים או של אמנים המתמחים בעיצוב תכשיטים ולכן לא תמיד עשויים בקפידה. הם מייצגים נישא מרתקת של יצירה, מסוגים כיצירות אמנות ונמכרים בגלריות עיצוב מהחשובות בעולם ובמכירות פומביות של עיצוב המאה העשרים ועיצוב עכשווי. היופי והריגוש שמעוררות יצירות אמנות אלה, שלא תמיד מעוצבות במונח המקובל, הם תוצר של תהליכים מחשבתיים שעוברת אמנות פלסטית, אשר התכשיטים הם הבבואה החדשה שלהם.

**הכותבת היא חוקרת ומרצה בתחום תולדות העיצוב וכן עוסקת ביישוע לאספנות פרטית.**



סיכה של האמן רוי ליכטנשטיין משנת 1969, עשויה אמיל. נמכרה בבית המכירות הפומביות 'רגו' לפני חודש ב-3900\$

**הפסלת הצרפתייה לואיז בורזואה, שפסלי העכביש הענקיים שלה מוצבים בגלריית טייט מודרן בלונדון ובגלריה הלאומית של קנדה, לא הייתה ידועה כמי שיצרה תכשיטים, אף שעשתה זאת כבר בשנות הארבעים. ענק שיצרה מוצג בימים אלו בתערוכה בגלריה הניו יורקית 'פרידמן-בנדה', מסמן את אהבתה של בורזואה לסגנון המינימליסטי ומשקף יופי נקי ומתומצת**

ענק כסף מיצירתה של הפסלת הצרפתייה לואיז בורזואה



ענק של הפסלת לואיז נבלסון. עשוי פיסות עץ, צבוע שחור וזהב, מוצג בתערוכה 'אפס קרט', בגלריה הניו יורקית 'פרידמן-בנדה'

האישי, בכסף ובזהב, שנחטפו מן המדף כבר בשבוע הראשון לתערוכה. המעצב שבשנות השישים לחייו נודע בבחינתו החוזרת ונשנית את הקשר שבין פיסול ועיצוב, ואשר זכה לתהילה עם רהיטים מפוסלים בשזירה וליפוף ערב רב של חוטי מתכת צבעוניים, יצר עבור התערוכה צמידים עשויים חוטי מתכת מלופפים הנראים ממש כמיניאטורות של הכיסאות, ומחירים של כ-5,000 דולר. ההפתעה הגדולה של התערוכה האינטימית, שהיא עצמה מעין תכשיט בנוף האמנותי, היא סדרה בת עשרים תכשיטים משל האמנית לואיז נבלסון (1898-1988) שבשנתיים האחרונות מאז התערוכה הרטרופקטיבית שהוצגה במוזיאון היהודי, זוכה לתחייה מחודשת. נבלסון יצרה פסלים ומייצגים מחפצים מצויים בצבע שחור או לבן והתכשיטים אותם יצרה עבור חברותיה בשנות השבעים והשמונים יוצרים ממד אינטואיטיבי ומקורי ממש כמו בפסליה המונומנטאליים.

הארי ברטויה (1915-1978), הפסל האמריקאי ממוצא איטלקי, הידוע בזכות פסלי המתכת המדהימים שלו ויכולתו האבסטרקטית יוצאת הדופן שיצרה שילוב של צורה, אור וקול, יצר גם הוא תכשיטים המגיעים מפעם לפעם לשוק האמנות הבינלאומי. בסגנונו האישי, יצר ברטויה תכשיטים מינימליסטיים בהם

